

DE WEG VAN HET COMPROMIS

Een hoofdstuk uit de voorgeschiedenis van de Nieuwe Vertaling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap (1911-1951)¹

Inleiding

Aan het begin van de twintigste eeuw was in Nederland, bij sommigen bekend als ‘het klassieke land der bijbelverspreiding’,² de standaardversie van de bijbel die van de Statenvertaling. Natuurlijk waren er andere Nederlandse vertalingen van de bijbel en van bijbelboeken in omloop en genoten bijvoorbeeld kinderbijbels een ruime bekendheid, maar in de protestantse kerken werd Gods Woord wekelijks in zeventiende-eeuws Nederlands gelezen en ook thuis was veelal geen andere vertaling aanwezig. De voornaamste bijbelverspreider in Nederland, het in 1814 gestichte Nederlandsch Bijbelgenootschap, bood tot aan het einde van de jaren dertig van de vorige eeuw de bijbel alleen aan in de Statenvertaling.

Maar begreep men voldoende wat men las? Over de lezing van de bijbel thuis bestaan geen duidelijke gegevens, maar de hervormde predikant dr. J.F. Beerens klaagde in 1929 in verband met de vermeende teruggang in het bijbel lezen over de ‘gansch andere uitdrukkingwijze van de bijbel’, die niet uitnodigde tot (voor-)lezen. Hij oordeelde dat de bijbel mede vanwege de ouderwetse en plechtige taal voor velen ‘een met zeven zegelen gesloten boek’ was.³ Naast deze praktische bezwaren tegen de Statenvertaling rees er in wetenschappelijke kring kritiek op de vertaling als zodanig. Het historisch-kritisch bijbelonderzoek, dat in de negentiende eeuw een hoge vlucht had genomen, leverde veel informatie op over de tekst van de bijbel, die de Statenvertalers nog niet hadden bezeten; men denke voor wat het Nieuwe Testament betreft aan de ontdekking van oudere bronnen, die internationaal leidde tot de aanvaarding van een nieuwe *textus receptus* (Nestle). De Statenvertaling werd om taalkundige en teksthistorische redenen steeds meer een bijbel die om toelichting vroeg. Buitenlandse commentaren op de bijbel, waarin nieuwe onderzoeksresultaten waren verwerkt, werden een belangrijk onderdeel in de bibliotheek van de Nederlandse theoloog.

Prof. dr. George Harinck is directeur a.i. van het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme van de Vrije Universiteit Amsterdam en van het Archief en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt.

¹ Bewerkte versie van een artikel over de voorgeschiedenis van de nieuwe bijbelvertaling, verschenen in George Harinck (red.), *Leven en werk van prof. dr. S. Greijdamus* (Barneveld 1998).

² J.J. van Toorenenbergen, *Nederland, het klassieke land der bijbelverspreiding* (Amsterdam 1877).